

DOBIS/LIBIS

Gerçek Zamanlı Çevrimiçi Kütüphane Otomasyonuna İdari Bir Bakış (1)

Günümüz kütüphanecilerinin, sıklıkla karşı karşıya kaldıkları birçok sorun bulunmaktadır. Bunlar; artan kullanıcı sayısı, istekleri ve çok daha nitelikli hizmet beklentileri, çoğalan basılı yayın miktarını yetersiz personel ve bütçelerine rağmen işleyebilme çabası olarak gösterilebilir. Bu sorunlar yeni değildir. -görünüşte hiçbir zaman yeterli para yoktur- ve artan kitap fiyatları, personelin yenilenmemesi, sabit kalması, durumu daha güçleştirmektedir ve bu arada bilgi patlamasından söz edilmektedir.

Bir dokümanı geleneksel metodlar yoluyla elde etmek ve kataloglamak genelde dokümanı satın almaktan daha pahalıya mal olmaktadır. Bu problemlerin çözümü kütüphanenin kendi işlemlerinde aramak yerinde olacaktır. Mevcut para ve personel daha etkili olarak kullanılabilirse ve teknik işlemler daha verimli yapılabilirse hem personel hem de paradan tasarruf edilebilir.

Kütüphaneler modern teknik işleme yoluyla aşağıda belirtilen sorunları en aza indirgeyebilir ya da ortadan kaldırabilir:

- Sipariş ve kataloglama için bibliyografik bilgiyi tekrar tekrar daktilo etme,
- Aynı bölüm içinde bilginin yeni kopyasını çıkarma, örneğin; sipariş bilgilerinin elde tutulması gibi,
- Kart kataloga kartların dizilmesi ve kartların yerleştirilme işleminin yapılması,
- Kaynak dizininin güncel tutulması,

Kütüphanedeki geleneksel işleme metodları sık sık artan hacimden doğan problemlerle başa çıkılamayacağını kanıtlamaktadır ve bunun sonucunda da şunlar olabilir:

- Kütüphane bölümleri arasında bilgi alışverişinin zayıflığı ve bu nedenle de her bölümün bir dokümanın durumunu hakkında farklı bilgilere sahip olması,
- Birlikte yayınların kataloglanması, dizimlenmesi işlemleri sonucunda güncel olmayan ya da tutarsız katalogların oluşması,
- Ceza ya da kayıp dizininin düzenli tutulmaması,

Diğer problemler kütüphane ortamındaki yönetsel ve örgütsel değişimden ortaya çıkmaktadır. Örneğin;

- Yeni bir şube kütüphane, ana kütüphaneden kitaplarla başlatılmalıdır. Bu kitaplar nasıl bulunacaktır? Yeni kütüphane için bir katalog nasıl oluşturulacaktır? Yeni kütüphanedeki dokümanlar için ana katalogdaki yeri gösteren bilgiler nasıl değiştirilecektir?

- İki kütüphane, şubelerarası yeni bir kütüphane oluşturmak durumundadır. Kataloglar nasıl birleştirilecektir? Eğer yer numaraları veya konu sınıflama sistemleri birbirine uymaz ise ne yapılmalıdır?

- Uzak yerlerdeki kullanıcılar da kütüphane hizmetine gereksinim duyacaktır. Katalogun bir kopyası onlara nasıl verilebilir? Personel ve bütçeye fazla yüklenmeden bunlara nasıl güncel bilgi ve iyi hizmet sağlanabilir?

- Aynı alandaki birçok kütüphane hemen hemen aynı eserleri satın alır. Satın alma, daha iyi bir indirim sağlamak için nasıl gruplandırılır? Her kütüphanede aynı doküman için yapılan

ikilemler nasıl önenebilir?

- Kütüphaneler konu özelliklerine sahiptir -özel konu alanları vardır-. Diğer kütüphanelerin elindekiler bilinmediğinde pahalı ciltlerin satın alınmasındaki ikilemler nasıl önenebilir?

- Birçok kütüphanenin işlemlerinde kütüphanelerarası ödünç verme önemli rol oynar. İstekler etkili bir biçimde nasıl karşılanabilir? Ödünç verme kütüphanesinin işlemleri nasıl en aza indirgenebilir?

Kütüphanedeki kitap yığınları gittikçe artmaktadır. Böyle olunca da kitapların depoya indirilmesi gerekebilir. Kullanıcılar yer değişiminden nasıl haberdar edilebilir?

Bilgi işlemin geleneksel metodları hem çok pahalıdır, hem de kullanımı hantal kılmaktadır. Bu da çevresinde meydana gelen değişikliklere hızlı bir biçimde yanıt vermesine engel olmaktadır.

Kütüphanelerin karşılaştıkları sorunların çoğunluğu;

- Kütüphane dizinlerindeki bilginin el ile işlenmesinden doğan yetersizlikten,
- Sağlama, kataloglama, dolaşım ve periyodiklerin ayrı birer sistem olarak devam ettirilmesinden doğan sorunlardır.

Daktilo edilmiş bir katalog kartı yalnızca manuel olarak dizinlenebilir. Dolaşım ve kataloglama kayıtları aynı sistemin parçaları olmadığında, bir kitabın dolaşım işlemi, o kitabın katalog kayıtlarıyla otomatik bir ilişki kuramaz. Kataloglama bilgisinin bir sıralama için yeniden yazılması gerekir. Çünkü katalog kartındaki bilgilerin şeklini değiştirmek veya bu bilgileri ısmarlama için kullanmanın başka yolu yoktur. Bir katalogdaki tüm kartlar kopyaları ile dublike edilmedikten sonra yeni şube kütüphaneleri ana kütüphane veya diğer şube kütüphanelerindeki mevcudun ne olduğunu bilemez.

Kütüphane enformasyon işlemi ele alındığında ve önceden ayrı olarak yürütülen sağlama, kataloglama, dolaşım ve periyodikler birleştirildiğinde bir çok sorun ortadan kalkar. Bilgi, bilgisayar programları aracılığı ile işlenebilir. Bu fonksiyonların hepsinin birleştirilmesi bütün kütüphane ihtiyaçlarına hizmet vermek için hazırlanmış bir sistemi kullanarak yapılabilir.

Bununla birlikte kütüphanenin tek başına otomasyonu yeterli değildir. Herhangi bir bilgisayar programı veya işlememesi tam bir çare olmayabilir.

Özel programlar şunları gerçekleştirmek amacını taşır:

- Sağlama, kataloglama, dolaşım ve periyodiklerin kontrolünü birleştirmek,
- Dublike veri girişini engellemek,
- Başka kütüphanelerin kataloglamasından yararlanmak,
- Kullanıcılara ve kütüphanecilere etkili tarama araçları vermek,
- Kütüphane materyallerine doğru ulaşımı ve bunun kolay öğretilmesini sağlamak,
- Sistemlerin yetenekleri ile personel için duyulan ihtiyacı en aza indirmek.

IBM DOBIS/LIBIS bu ihtiyaçlara cevap verecek kolaylıkları sağlar.

DOBIS/LIBIS kapsamlı, tümleşik bir kütüphane sistemi sağlamak için birlikte çalışan bir seri bilgisayar programıdır. Yüksek seviyeli bir programlama dili olan PL/I ile yazılmıştır ve DOBIS/LIBIS IBM 4300, 30XX ve System/370 bilgisayarlarıyla işletilebilir.

DOBIS/LIBIS iki üniversite kütüphanesinin işbirliği ile geliştirilmiştir ve temeli birçok üniversite, halk ve özel kütüphane deneyimlerine dayandırılmıştır. DOBIS/LIBIS, MARC ve Avrupa'nın Almanca konuşulan bölgelerinde kayıt değişim formatı olarak kullanılan MAB1 (Maschinellen Austauschformat für Bibliotheken) ile uyumludur.

DOBIS/LIBIS, işlemlerinin kolay ve elverişli bir duruma getirilmesi için bir tek kütüphane veya kütüphane ağı yapabilmeyi öne sürer. Aynı zamanda bir çok dildeki kullanıcılar arasında anında haberleşmeyi sağlamak ve bireysel kütüphane ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılabilir.

DOBIS/LIBIS bütün kütüphane fonksiyonlarını kapsayan bir sistemdir ve

- Çevrimiçi ve gerçek zamanlı,
- Fonksiyonel olarak tümleşik,
- Etkileşimli ve user-friendly (Kullanıcıya açık),
- Çok dilli,
- MARC ve MAB1 ile uyumludur.

DOBIS/LIBIS, hem kütüphanecinin hem de bir sistemin bakış açısından kütüphane işlemleri için kendine özgü bir yaklaşım ortaya koyar. Bu sistem gerçekte daha sonraki bölümlerde görüleceği gibi farklı bir kütüphane sistemidir.

Kütüphaneler birçok farklı kuruluş, enstitü ve veri işleme ortamları içinde görev yapar. Bazı kütüphaneler kendi bilgisayar sistemlerine ihtiyaç duyar, diğerleri de bir enstitü, kuruluş veya bir destekleyici kişi ya da firma tarafından sağlanan veri işleme isterler.

DOBIS/LIBIS geniş, değişken veri işleme ortamında rahatlıkla çalışabilir.

DOBIS/LIBIS tek bir kütüphane veya kütüphanelerin oluşturduğu bir ağa hizmet verebilir. DOBIS/LIBIS'in ağ yapısı hem kütüphane hem de etkili bir hizmet verme işleminde bilgisayarı onayladığından, kütüphane ve veri işleme amaçlarına hizmet eder. Merkezi bir bilgisayar, bir ya da uzak mesafelere yerleştirilmiş olan birden fazla kütüphaneye hizmet sunabilir. DOBIS/LIBIS ağındaki tüm kütüphanelerin dizinleri bilgisayarda depolanmıştır. Bir kütüphane kendi dizinlerinin yanısıra bilgisayar terminali aracılığı ile sınırlandırılmış olarak diğer kütüphanelerin dizinlerine ulaşabilir. Böylelikle DOBIS/LIBIS tüm ağ kütüphanelerine ortaklaşa toplanan bibliyografik kayıtlardan oluşturulan merkezi katalog sonucu doğan avantajdan yararlanarak, daima güncel katalog ve dizinler sağlar. Örneğin herhangi bir kütüphanedeki bir kişi özel bir doküman hakkında katalogu tarayabilir ve sonra aradığı dokümanın bilgisayara yüklenmiş olup olmadığını, varsa hangi kütüphanede bir kopyanın bulunacağını öğrenmek için elindeki dizine başvurabilir. Kütüphanelerin ihtiyaçlarına bağlı olarak, sistem kataloguna bilginin eklemeye için veya bilginin tekrar kullanılması için isteğe bağlı olarak yerel katalog da oluşturulabilir. Örneğin, bir kütüphanenin konu başlıkları sistem standartlarına uymuyor ise, o zaman yerel bir konu dizini oluşturulabilir. Bu yöntem, yerel bilgiye, paylaşılmış bibliyografik kayıtların dublikesine meydan vermeksizin, ulaşımı sağlar.

DOBIS/LIBIS, makinayla okunabilir biçimdeki bibliyografik bilginin değişimi için bir uluslararası kullanım formatı olan MARC üzerine temellendirilmiştir. DOBIS/LIBIS, monografılar, filmler, yazmalar, haritalar, müzik kayıtları ve süreli yayınlar için oluşturulmuş MARC formatlarına uygundur.

Bazı kütüphaneler, MARC formatını kullanmayı istemeyebilirler. Bunlar özel alanlarda

daha basitleştirilmiş kayıtları tutmayı tercih ederler. Bir çok durumda bilginin kesin şeklinin girilmemesi yoluyla sağlanan birleştirilmeyle bu yapılabilir.

Bir kütüphane MARC formatına bağlanmak için karar vermiş olsa bile, DOBIS/LIBIS'i kullanan kütüphaneciler sistemi kullanmak için ayrıntılı bir anlaşma yapmak zorunda değildir. Kütüphaneciler kataloglama sırasında ekranda görülen DOBIS/LIBIS menüsünde özetlenmiş MARC kayıtlarında kullanılan tanıtıcı etiketler yardımıyla, bilgiyi bellekte tutmaya veya aramaya gerek duymazlar.

DOBIS/LIBIS aynı zamanda MAB1 kayıtları içinde çalışabilir.

DOBIS/LIBIS katalog kayıtları hem kütüphane hem de bilgisayar sisteminde etkinliği sağlamak amacıyla çok özel bir biçimde hazırlanmıştır.

Bir kütüphaneci raftaki, dolaşımdaki ya da siparişteki herhangi bir bilgi taşıyıcısı hakkında tam bir bilgi taşıyıcısı hakkında tam bir bilgi bulmak için, sağlamada, kataloglamada, müracaatta, dolaşımda, süreli yayınların kontrolünde ve abstraktlarda inceleme yapabilir. Ayrıca tüm katalog kayıtları ve eldeki eserlere şu 12 dizinden herhangi biri aracılığı ile ulaşılabilir.

- Ad (Yazar adı)
- Esar adı
- Konu
- Sınıflama
- Abstrakt sözcükleri
- Yayıncı
- ISBN/ISSN
- Ulusal Bibliyograya Numarası
- Diğer girişler
- Yer numarası
- Nüsha sayısı
- Belge numarası

DOBIS/LIBIS tarafından gerçekleştirilen bir çok dizin, bibliyografik bilgiye ulaşımada daha doğru bilgiyi bulmayı ve bilgiyi bulmak için geçen zamanın azalmasını sağlar. Bir kütüphane istediği herhangi bir ek dizini oluşturmak için "Diğer girişler" dizinini kullanabilir. Dizimleme yapısı kendine özgü olduğu için DOBIS/LIBIS, bu tip bir ulaşım yanısıra, yeterli sistem ortaya çıkarabilir.

Basit bir deyişle, DOBIS/LIBIS bir katalog kaydı oluşturmak için birbirine bağlı bir seri kaynak dizimi kullanır. Kayıt öğeleri (yazar adı, eser adı, konu vs.) sisteme yalnız bir kez girilir ve depolanır. Sonra DOBIS/LIBIS bu bilgiyi katalog, sağlama, dolaşım ve periyodik kayıtlarını oluşturmak için gerektiğince tekrar tekrar kullanır.

Örneğin, bir kütüphane bir yazar tarafından yazılmış on değişik kitaba sahipse, yazarın adını her eser için bir kere, dizin için de bir kere olmak üzere onbir kez girme yerine, DOBIS/LIBIS yazar adının yalnızca bir kez girilerek buradan diğer on kitaba bağlantı kurulmasını sağlar. Konu ve yayıncı dizinleri gibi diğer dizinler için de aynı işlem yapılır. Bu nedenle, daha önceden sistem içine girilmiş bulunan bir bilgi yeni bir katalog kaydı oluşturmak için gereksinim duyulduğunda bu öge bir daha girilmez. DOBIS/LIBIS bu ögeye ait bağlantıyı kurar.

Kütüphanenin verimliliği açısından kaynak dizinler ve katalog kayıtları gerçekte bir

tümleşik dizin durumundadır. DOBIS/LIBIS'e bir katalog kaydı bir kez doğru biçimde girilmişse tekrar girilmesine gerek yoktur.

Bilgisayar açısından böyle bir dizimleme yapısı depolamada çok önemli olan yerden kazandırır ve böylelikle de hem bilgisayar maliyetini düşürür hem de kütüphanenin bibliyografik kayıtları ne zaman istenirse eksiksiz olarak depolanmasına olanak sağlar.

DOBIS/LIBIS farklı dillerin ihtiyaçlarına uyarlanabilir. bibliyografik veri, sisteme herhangi bir dilde girilebilir. Çok geniş bir karakter dizisi tanımlanabilmektedir. Tablolar, tanımlama, dizimleme sırası ve tüm karakterlerin görünüm formatlarını kontrol eder. Bu suretle sistem kendini birçok klavyeye, kataloglama diline ve konuşma diline uyarlayabilir. Tüm semboller basılı çıktı için uygun olan ve harfin fonetik değerini gösteren bir işaretle çevrilir. Bundan başka, bir kütüphane İngilizce'den başka dilde de karşılıklı çabuk diyalog kuran DOBIS/LIBIS'in etkili olmasını istiyorsa, kütüphanenin bu çeviriyi yapmasına yardım edecek gereçler sağlanabilir. Çeşitli terminallerdeki kullanıcılar sistemle aynı anda değişik dillerde iletişim kurabilirler. Bu konuda daha şimdiden olanak sağlanmıştır.

DOBIS/LIBIS, kütüphaneden yararlanan herkes için bir araçtır. Kütüphane gereksinimlerinin inceleme sonuçlarına dayanarak ve sistemi kullanan pek çok kütüphaneden alınan öneriler birleştirilerek, kütüphaneciler tarafından tasarılanarak, olanaklar ölçüsünde kullanışlı ve yararlı olmak üzere meydana getirilmiştir.

Menü seçimi:

DOBIS/LIBIS ekran görüntüleri, gerçekte kullanıcıların seçimlerini yapmada yararlanacakları menülerdir. Menüden herhangi bir maddenin seçimi diyalogun bir sonraki bölümünün nasıl gelişeceğine karar verir. Sistem daha sonra bir başka menü göstererek kullanıcının kendi bibliyografik taramasında bundan sonra atacağı adımı seçmesine olanak verir.

Diyalogların çoğu bir soru sorarak kullanıcının cevaplarını işlemesi ya da işaretleme esasına dayandırılmıştır. Bu yolla DOBIS/LIBIS görüntüyü yalnızca okuyup, daha sonra uygun olan seçeneği işaretleme durumunda olan yeni kullanıcılar için öğretici bir işleve sahiptir.

Bir çok durumda bilgisayar tarafından standart olarak kabul edilen cevapların kullanımı ve uzman kullanıcılar için oluşturulmuş komutlar zinciri, gereksiz bilgi girişini engelleyerek, verinin kısa yoldan girilmesi olanağını sağlar.

Devamlı görüntü organizasyonu:

DOBIS/LIBIS mümkün olduğunca basit ve kendi kendini açıklayıcı bir sistem kullanımı sağlamak üzere düzenlenmiştir. Ekran fonksiyon satırları, bilgi verme satırları ve standart geçerli cevapların gösterimi kullanıcının tam olarak işlemde nerede olduğunu, gelecekte ne yapması gerektiğini söylemek için bir araya gelmiştir.

Tüm DOBIS/LIBIS ekranları aşağıda gösterildiği gibi değişmez üç bölüm halinde bir formata sahiptir. Üstteki üç satır ekranın hangi fonksiyonda olduğunu ve yanlış mesajlarını görüntüler. Sol üst satır ana fonksiyonu tanımlar (katalog taraması, kataloglama gibi.). Sol taraftaki ikinci satır alt fonksiyonu tanımlar (eğer ana fonksiyon 'sipariş' ise alt fonksiyon 'yeni sipariş' olabilir.). Sol taraftaki üçüncü satır özet bilgi gibi alanlar için ayrılmıştır. Ekrandaki işleme ilişkin bilgi veren bu satırlar kütüphaneciye işlemde ulaştığı noktayı bir bakışta göstermeye yardımcı olur.

Boş bir satır iletişim alanı olarak kullanılan 14 satırlık kısmı ayırır. Bu iletişim alanında sistem, katalogun bir kısmını, siparişteki dokümanlarla ilgili bir bilgiyi, menü tablolarını vb. görüntüler.

Diğer bir boş satır, birçok cevap girişinin yapılabildiği ve kullanıcılar için çeşitli talimatların yer aldığı son beş satırı ayırır. Bunların en üstündeki satır kullanıcıya sorunun nasıl cevaplanacağını belirtir. Bunun ardından gelen satır, cevap için ayrılmıştır. Bunları izleyen son üç satır ise o konuda geçerli bütün kodları görüntülemek üzere kullanılır.

Cevap türlerinden bazıları terminal ekranı üzerinde gösterilmektedir. Bundan amaç, terminali mümkün olduğunca kendi kendine açıklamalı şekilde getirmektir. Görüntü, bilgiye dayanarak karar vermede ihtiyaç duyulan tüm enformasyonu içermelidir. Ne sistemi yönetmede kullanılan gizli kodların açıklanması için kullanıcının el kitabına baş vurmaya; ne de bir komut dilini öğrenmesine gerek yoktur.

Function		Error message
Subfunction		Error message
Display	More detail	Error message
... Communications Area ...		
Instructions to the terminal user appear here		
The answer is typed here		
... Mnemonic or subfield codes ...		

Kılavuzlanmış katalog taraması:

DOBIS/LIBIS'de temel rehberlik, verinin yalnız bir kez girilmesi ve daha sonra bütün terminallerle ulaşım sağlanmasıdır. Bu durum kataloglarda kartları dizmek ve sıkıcı olan yazım, kopyalama, el ile dizim, sıralama çalışmalarına duyulan gereksinimi ortadan kaldırır.

Bununla birlikte bir kez girişin etkili olması için verinin doğru, tam ve sistemdeki diğer veriler ile uyumlu olarak girilmiş olmasına bağlıdır. Bu yüzden her giriş, kılavuzlanmış katalog araştırmasının ne şekilde bir sıra izleyeceğinin gösterilmesiyle yapılır. Çok yararlı bir doküman kataloglandığını farzedelim. Geleneksel katalogda kütüphaneci Authority dizine veya kataloga ismin uygun biçimini bulmak için başvurur. Otomasyona geçmiş bir çok kütüphanede durum şudur: Operatörün veriyi doğru bir şekilde girebilmesi için, katalogcunun doğru şekli bulması ve bunu müsvedde kağıda yazması gerekir.

Bu durumun tersine, DOBIS/LIBIS pek çok basamaktan oluşan bu işlemi, bire indirger. Bir yazarı girmek için katalogcu uygun giriş koduyla sisteme başvurur ve ismin ilk birkaç karakterini girer.


```

Cataloging
New document
Dates and defaults

1 Record type          monogr
2 Main entry type     person

3 Publication date type single
4 Date 1              0000
5 Date 2              0000

6 Cataloging date     1983 01 01

Enter number or code
3_

e end

```

Kod tabloları:

Bir kütüphane sisteminde gerekli görülen bir takım veri elemanları, az sayıdaki seçenek listesinden alınan birimlerdir. DOBIS/LIBIS'de bu listeler, kod tabloları olarak adlandırılır ve bu listeler kayıtların tek biçimliliğini, devamlılığını sağlamada faydalıdır. Bunlar, kütüphanecilerin işlem seçimi konusunda kullandıkları menülerdir. Aşağıdaki görüntü örneğinde tüm geçerli yayın tarihi tiplerinin bir listesi verilmektedir. Sisteme birçok verinin girilmesinde kod tabloları ve default'lar bir arada kullanılırlar.

```

Cataloging
New document
Publication date

1 Known or probable single date
2 Publication and copyright date
3 Reprint and original dates
4 Multiple date (initial and terminal)
5 Questionable
6 Unknown
7 Inclusive dates represented by bulk of collection (Manuscripts)
8 Range of years covered by bulk of collection (Manuscripts)
9 Currently published (Serials)
10 Dead (Serials)
11 Unknown (Serials)
12 Release and recording dates (Films, Music)

Enter number
4_

```

Birçok kod tablo menüsü, kütüphaneler arasında benzerlik göstermesine rağmen, DOBIS/LIBIS, her kütüphanenin kendi özel ihtiyaçları doğrultusunda bu tabloları değiştirmesine olanak verir. Bu esneklik, özellikle bir kütüphane ağında önemlidir. Her ne kadar sistem paylaşılmaya dayanmaktaysa da her zaman belli bir kütüphane için özel bir durum sağlanabilir.

Komut zinciri:

Bir soru bir cevap yönteminin basitliği ve devamlılığının sağladığı avantaj, bir dereceye kadar bir çok görüntüye bakma zorunluluğunun getirdiği dezavantajın sonucudur. Komut

zincirlemesi DOBIS/LIBIS diyalog tekniği, dezavantajları almaksızın sadece avantajları alır.

Kataloglamadan alınan default, aşağıda örnek olarak gösterilmektedir. Yayın tarihi, kataloglama yapılırken řu komut zinciri sırası ile girilebilir: /4/1975/e

```

Cataloging
New document
Dates and defaults

1 Record type          monogr
2 Main entry type      person

3 Publication date type multiple
4 Date 1               8888
5 Date 2               8888

6 Cataloging date     1983 01 01

Enter number or code
/4/1975/e

e end

```

Bu demektir ki tarih (4) 1975 (1975) olarak girilmelidir ve sistem, kullanıcıya ortada ya da sonda yer alan (e)'yi göstermemelidir. Cevaplar (/)'lerle ayrılmalıdır, böylelikle sistem her birinin başlangıcının nerede olduğunu bilebilir.

Basit anlamda komut zincirlemesi, sorular sorulmadan önce cevap verme olanağı getirir. Kullanıcı cevabı bilmiyorsa, komut zincirini o noktada durdurur, sistemin kendine yol göstermesi için bir ara görüntü vermesini sağlar ve sonra çalışmasına devam eder. Eğer, komut zincirinin herhangi bir noktasında geçersiz cevap girilmişse, sistem, ekranın sağ üst köşesinde hata mesajı vererek komut zinciri işlemleri durdurur.

Bu durumun önemli avantajlarından biri de, komut zincirlemesinin, deneyimsiz bir kütüphaneciden deneyimli kütüphaneciye kadar çok geniş bir deneyim yelpazesinde yer alan kullanıcı kitlesine hitap edebilmesidir. Sistem, kendisini kullanıcının düzeyine göre ayarlar ve böylelikle hem kullanıcı hem de sistem açısından en yüksek kullanım seviyesine ulaşır.

Komut zincirleri:

DOBIS/LIBIS sık kullanılan komut zincirlerini hatırlayabilir. Bu kolaylık aynı ya da çok benzer işlemin birçok kez yapılması gerekliliği durumunda yararlıdır.

Yanıt satırlarındaki girdi için düzenlenmiş herhangi bir görüntüde bir kullanıcı uygun bir komut zincirini yazabilir ve terminal programlarının işleticisi olan herhangi bir anahtara basabilir. DOBIS/LIBIS, bu zincir üzerinde bir işlem yapmaz ancak daha sonraki kullanımlar için depolar. Bunu kullanmak için, aynı program işletme anahtarı depolama amacıyla kullanılır ve komut zinciri otomatik olarak harekete geçer.

Depolanmış bir komut zincirini görüntülemek için, bir soru işareti (?) cevap satırına girilir ve üzerinde çalışılan program işlem anahtarına basılır. Depolanmış komut zincirleri herhangi bir zamanda değiştirilebilir.

Permuted dizinler:

KWIC uyarınca veya permuted dizin aracılığı ile yapılan dizin girişleri, giriş formundaki her önemli kelime altında dizinlenir. Görüntüde ortak yazar ve çok soyadlı başlıkların değiştirilerek verilmesi gösterilmiştir (şekil 6).

İsim dizininde bulunan ortak, konferans ve çok soyadlı girişler sistem tarafından otomatik olarak permute edilerek dizinlenir. Bu permutasyon işlemi, hem kütüphane personeli hem de kullanıcıların dokümanı bulabilmesi için girişleri oluşturmada kolaylık sağlar. Eğer bir kütüphane kullanıcısı herhangi bir doküman adındaki yalnız bir kelimeyi biliyor ve onu bulmak istiyorsa, bu kelime eser adının ortasında ya da sonunda bile olsa, DOBIS/LIBIS bu dokümana ulaşabilecektir.

Hatırlatıcı kodlar:

DOBIS/LIBIS'de hatırlatıcı kodlar her zaman aynı anlamı taşıyan ve yalnız tek bir karakterden oluşan komutlardır. Örneğin; eğer Evet (Yes) komutu vermek istiyorsanız, "y" giriniz gibi.

Ekranda en alttaki üç satır, ekranda bulunanlar için geçerli hatırlatıcı kodlar verir. Bu kodların herhangi birini hatırlamaya gerek duyulmaz. Uygun olan biri, kullanımınız için daima verilecektir (şekil 6).

Gözden geçirme ve dizgi işlemi:

Tüm katalog tek bir ekranda gösterilemeyeceği için DOBIS/LIBIS, kullanıcıların katalogu baştan başa gözden geçirebilme kolaylığı sağlamak zorundadır. Katalogun herhangi bir parçası bir kez gösterildiğinde, kütüphaneci forward kodu ile bu noktadan dizine girebilir ve backward kodu ile de geriye gönderebilir. Eğer bu kodlar ile istenilen girişe çabuk ulaşamıyorsa dizindeki tamamıyla farklı bir yere ulaşımı sağlayan yeni bir dizin terimi girebilir.

Ekrana katalog kaydını ya da sipariş kaydını görüntülemek için yeterince geniş değilse, aynı teknik kullanılır. Kütüphaneci, forward, backward gibi tuşlardan uygun olanının kodunu girerek kaydı gözden geçirebilir.

Searching Names			
1	van	Hoboken, Anthony, 1887-	
2		Hoffree, Arthur Charles Ernest, 1897-	2
3		Hoffnung, Gerard, 1900-1967	6
4		Holst, Gustav Theodore, 1874-1934	1
5		Holst, Henry, 1899-	2
6	x	Hollywood, John	0
7	x/	Verein für Holzblasinstrumentbau, Arbeitsgruppe für Blockfl	
8	van	Hoopstraaten, Willem, 1884-	
9		Humperdinck, Engelbert, 1854-1921	4
10		Hungarian String Quartet	1
11		Husn, Karel, 1921-	3
12		Hutschenruijter, Wouter, 1796-1878	1
13		Hutschenruijter, Wouter, 1859-1943	1
14		Huybrechts, Albert, 1938-	2

Enter number or code
 3
 t new term f forward
 i new file b backward

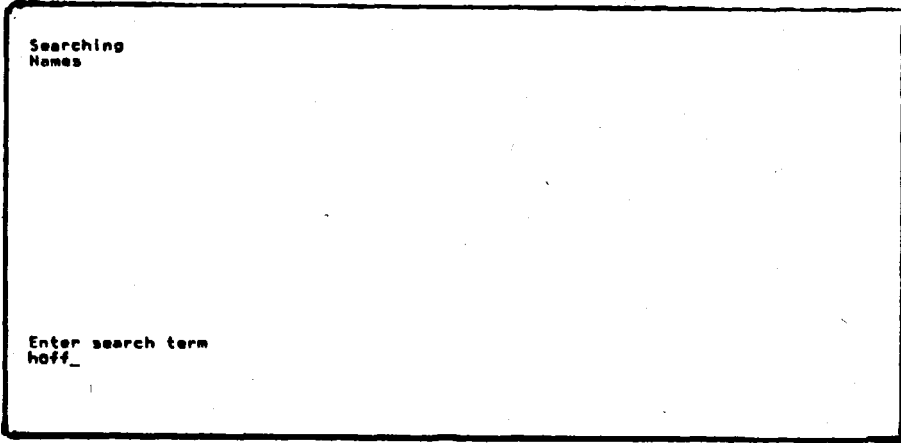
d detail a add e end u truncate search

Truncated tarama terimleri (Tarama sırasında kısaltılmış terim kullanımı):

Tarama yapmak için terimin tamamını girme gerekliliği yoktur. Tarama yapan kişi kütüklerin uygun bölümüne ulaşmak için terimlerin sadece gerekli gördüğü kadarını girer. Biraz deneyim ve sağduyu yeterlidir.

Örnek olarak 'Xanthes P. Smith' adlı bir yazarı aramak için "Smith, x" girişi iyi bir tarama stratejisi olabilir. Çünkü Smith adına sıklıkla rastlanmasına rağmen x önadıyla başlayan bir adla çok sık karşılaşılmaz. Diğer taraftan, konu dizininde "xylophones" 'i aramak için ilk iki karakter "xy" yeterli olabilir. Çünkü bu harflerin kombinasyonu ile başlayan çok fazla kelime yoktur.

Aşağıdaki ekran görüntüsü "Hoffman" adı için yapılan kısa terim kullanımını göstermektedir.

The screenshot shows a search interface with a rectangular border. In the top left corner, the text "Searching Names" is displayed. In the bottom left corner, the text "Enter search term" is followed by "hoff_" on the next line, indicating a search term has been entered.

Dizinden bir kelimenin seçimi için yalnızca uygun satır numarasını girmek yeterli olacaktır. Bu tarama tekniğinin amacı, kararları temellendirmede tam bilgi verirken gereken anahtarlamayı en aza indirmektir.

Şifre kelime (Password) güvenliği ve işlev organizasyonu:

Bir kullanıcı kaydedildiğinde, DOBIS/LIBIS onun adını ve şifresini, sistemi kullanmasından önce kontrol eder. Kullanıcı yeni bir fonksiyona ya da alt fonksiyonuna gerek duyduğunda DOBIS/LIBIS onun yetkili olup olmadığını kontrol eder. Eğer yetkili değilse bir uyarı mesajı vererek, istenen fonksiyona başlamasını reddeder. Bu kolaylık yetkili olmayan bir kişinin sisteme girişini ve bilgi değişimini engellemeye yarar.

Hata ve uyarı mesajları:

Hata ve uyarı mesajları ekranın sağ üst köşesinde üç satır halinde verilir. Kabul edilmeyen bir cevap, terminale girildiğinde bir mesaj verilir ve terminal, sinyal verir.

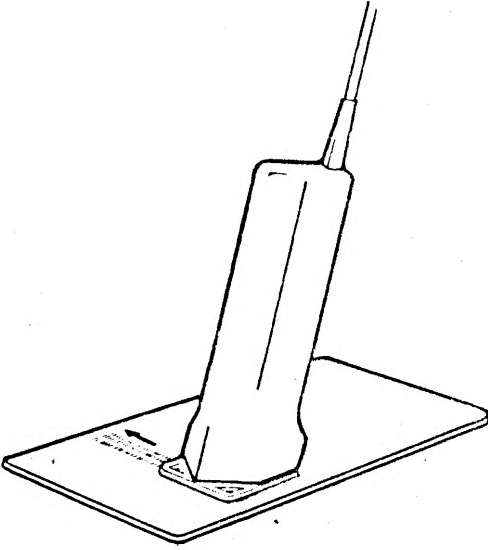
Birçok mesaj kendini açıklayıcıdır, ancak tüm mesajların açıklamaları program dokümanlarında verilmiştir.

Barcode tarayıcıları:

Aşağıda gösterilen barcode tarayıcısı, numerik bilgileri çabuk ve doğru girmek için kullanılmaktadır. Doküman ve ödünç verme numaraları kodlanır ve barcode tarayıcıları, bunları sisteme girmek için okur. Eğer barcode etiketleri yıpranmış ve okunamıyor ise, o zaman numara, klavye ile girilir. Yanlışları en aza indirmek için, dokümanların üzerine yapıştırılan etiketlere hem barcode hem de arap rakamları basılır.

DOBIS/LIBIS, kütüphanede yapılan kataloglama, danışma, ödünç verme, sağlama, süreli yayın ve öz çıkarma gibi ana işlemlerin daha önce sözü edilen uygun yöntemler kullanarak yapılmalarında kolaylık sağlar.

Tüm dizinlerdeki değişiklikler online ve gerçek zamanlı yapılır. Bu nedenle kataloglar ve diğer tüm dizinler güncel tutulabilir.

DOBIS/LIBIS
Library Automation
Online in Realtime
An Executive Overview, den
Çeviren: Sacit Arslantekin